

Речник на термините

В това приложение на проект „Споделена визия“ споделяме основни термини, които са използвани в процеса на анализ и ще срещнете в документите. Те са изредени по азбучен ред в индекса, а са обяснени на следващите страници.

Част от Предложение за изготвяне на стратегия за развитие на свободната творческа сцена.

Проект „Споделена визия“ е инициран от Асоциация за свободен театър и се изпълнява с финансовата подкрепа на Столична община Програма Европа 2016 от „Организация за съвременно алтернативно изкуство и култура – 36 маймуни“.

Индекс на термините

Г - гранични изпълнителски форми

И – износ на културни стоки и услуги

К – качествено проучване, култура, културни политики и мерки, културна дипломация, културно образование

М – международни културни връзки (обмен), международна културна политика

Н – наем при преференциални условия

О - общи блага (commons)

П - преносими ефекти; пазар на изкуства / пазар на визуални изкуства, продукт, основан на процес

Р - рискови артистични продукти

С – самоорганизирани художествени инициативи и пространства за изкуство, свободна творческа сцена, съвременно изкуство

Т – творец, творческа икономика, творчески квартал, творчески колективи, творчески лаборатории, творческа сцена, творчески формации, творчески хъб/инкубатор

* * *

Граничните изпълнителски форми изхождат от определена утвърдена творческа практика в стилово или изразно отношение, но не остават в нейните традиционни граници. Пример е възникването на пърформанса като изкуство, което има корени във визуални, театрални, танцови и музикални конвенции, но се различава от тях.

Износ на културни стоки и услуги – стимулирането на износа на културни стоки/услуги включва: улесняване на достъпа до международни пазари (чрез търговските представителства, двустранни и многостранни споразумения и пр.); участие в международни панаири, биеналета, изложения, бизнес форуми, конкурси, кастинги; облекчени митнически режими за износ или за пренасяне на експонати/мостри и др.

Качественото проучване очертава основните характеристики чрез допитване до участници и специалисти, свързани пряко със свободната творческа

сцена. В него се използва анализ на предходни проучвания и се интерпретират актуални данни относно сцената и нейния контекст на развитие. „Споделена визия“ използва както анкета в интернет, така и фокус група за всяко от изкуствата, включваща различни участници: творци, разпространители, продуценти, критици и публики.

Култура е дейността по създаването, проучването, разпространението и опазването на културните ценности, както и резултатите от тази дейност.

Културна дипломация - част от международните отношения (или публичната дипломация) на дадена държава/правителство; в по-широк смисъл културната дипломация обхваща международната културна политика и средствата за популяризиране и затвърждаване на националната култура и имидж зад граница.

Културно образование е комплексен термин, за който все още липсва еднозначно определение. В общ смисъл обхваща обучителни дейности със средствата на изкуствата – визуални изкуства, музика, литература, танц, театър, съвременен цирк и др. Те са насочени към различни общности като деца, младежи и групи в риск с цел стимулиране на индивидуалното творческо и културно изразяване, развиване на интереса към изкуствата, на социални умения, на толерантността и културното участие. Културното образование допринася за реализацията на човека в обществото и създава предпоставки за подобряване качеството на живот и културната интеграция. На български език в това отношение се е утвърдил терминът „образование по изкуствата“, под който се има предвид „естетическо образование“.

Културни политики и мерки - терминът „културни политики и мерки“ включва политиките и мерките, отнасящи се до културата на местно, национално или международно равнище, независимо дали са насочени към културата като такава, или са предназначени да имат пряко влияние върху формите на културно изразяване на отделните лица, групи или общности, включително върху творчеството, производството, разпространението и обмена на културни дейности, продукти и услуги и върху достъпа до тях.

Международни културни връзки (обмен) – взаимният обмен на култура между хората за развитие на дълготрайни връзки/отношения, доверие и разбирателство с цел създаване на доброжелателно отношение и влияние в чужбина. Тези отношения се развиват „органично“, най-често без намесата на правителствени институции.

Международна културна политика – институционализирани форми на международни културни връзки/отношения, осигуряващи нормативна и програмна основа за осъществяване на конкретните цели: популяризиране на националното културно богатство и многообразие зад граница, стимулиране на международ-

ното културно сътрудничество във всички области на културата, културното наследство, изкуствата, образованието по изкуствата и пр. Националните културни институти зад граница представляват инструмент на МКП и културната дипломация.

Наем при преференциални условия се предоставя на ползвателите като пряко или косвено подпомагане в замяна на създаване на блага в полза на обществото. Това е вид субсидиран наем на по-ниски от пазарните цени или при договореност за ползване срещу поддръжка, или такъв, при който наемодателят покрива основни режийни разходи срещу очаквани ползи от дейността. Такъв пример са ателиета за творци или пространства за творческа и социална дейност, които се отдават за дългосрочно ползване съобразно актуалните политики за градско развитие и наличния сграден фонд. Този вид подпомагане не търси само „външно облагородяване“ на живота в даден район, а допринася за подобряване на качеството на живот: създава интерес към творческата дейност, развива публики, има образователна роля сред децата и подрастващите и др.

Общи блага (commons) - моделите, основани на „обща блага“ (commons) печелят все повече привърженици в областта на управлението на публичните блага и пространства (градската среда, изоставени пространства, зелени площи и пр.). Те се основават на принципите на „икономика на сътрудничеството“ и „икономика на споделянето“ и при тях гражданите имат споделена роля и отговорност за управление и развитие на общите блага – наред с институциите. Болоня (Италия), Барселона (Испания) са сред водещите в теорията и практиката на съвместното управление. Общинският съвет в Болоня е приел регламент, който урежда формите на сътрудничество между градската власт и гражданите за грижите и обновяването на градските обща блага. (Виж „Споделена визия“. Приложение 3.)

Организация, регистрирана по ЗЮЛНЦ, е юридическо лице, регистрирано по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, в сила от 01.01.2001 г. Юридическите лица с нестопанска цел са сдружения и фондации. Те свободно определят целите си и могат да се самоопределят като организации за осъществяване на дейност в обществена или частна полза. Определянето се извършва с устава, учредителния акт или с изменение в тях.

Преносими ефекти (наричани още ефекти на преливане, индуцирани ефекти, вторични ефекти и пр.) представляват измерими ефекти, които творческите дейности оказват върху други сектори на дейност. За целите на „Споделена визия“ е възприето определението:

„Процес, при който дейност в една област има последващ по-широк ефект върху места, обществото или икономиката чрез преливане на концепции, идеи, умения, знания и различни видове капитал. Ефектите на преливане се проявяват в различна продължителност от време и могат да бъдат преднамерени или

непреднамерени, планирани или не, преки или непреки, негативни и позитивни“.
Определението е от „Предварителен обзор на доказателства за културни и творчески ефекти на преливане“ (Tom Fleming Creative Consultancy 2015).

Пазарът на изкуства по същността си е квазипазар и се основа на обществени инвестиции, измервани с ефикасност (социално въздействие) за обществото и ефективност (икономическа полза) от подпомаганото предлагане.

- **Пазарът на визуални изкуства** съществува като **пазар на символичен обмен**, в който са включени некомерсиалните галерии и пространства за изкуство, публичните институции (галерии, музеи, кунстхалета и др.), както и големи публични събития като биеналета, фестивали и седмици на изкуството. Той съществува и като **пазар на реален обмен**, на който основни агенти са частните галерии и артдилърите, като с него са свързани панаирите за изкуство (art fairs) и аукционите.

Рискови продукти са всички продукти на изкуствата, които срещат своите публики, читатели и аудитории за първи път. Произведенията на свободната творческа сцена често са продукт на експериментални процеси на работа, развиват нови форми на художествения език или внасят нови елементи от други изкуства и сфери на знание и технологии. Поради това понякога от тези дейности са непредвидими като инвестиция на ресурс и като ниво на привличане на интерес. Нерядко те са горещо приемани или отричани, но именно творби, които постигат нови нива на изразяване или на свързване с публиките, променят изкуствата и обществото.

Самоорганизираните художествени инициативи (artist-run initiatives, organizations, spaces) са създадени на принципа на свободното сдружаване и самоинициативата между артисти (художници, танцьори и т.н.), понякога критици, куратори, теоретици. Те развиват широк спектър от актуални за времето, мястото и контекста художествени дейности, като често поддържат пространство за изложби, постановки, събития и др.

Свободна творческа сцена обединява творци и организации, които имат като водеща цел развитието на съвременните художествени практики и многообразието на артистични езици. Тя изгражда среда за експериментални творчески процеси и оригинални творби на високо професионално ниво. Дейностите на свободната сцена развиват съвременни методи и модели на работа. Те участват в професионалния пазар на изкуствата и представят своята дейност пред специализирани и общи публики - местни и международни. Те често са свързани със създаване и продуциране на рискови артистични продукти. Свободната сцена насърчава развитието на изкуствата и е катализатор на демократичните и социални процеси в обществото. Свободната сцена включва организации, формални и неформални творчески

сдружения и колективи, както и свободно практикуващи професията си творци. Част от дейностите ѝ получават публично финансиране по проектни или други субсидии, включително нефинансова подкрепа.

Повечето от формите на изкуство, наричани днес „класически“, са възникнали като независими творчески практики. Свободната сцена винаги е била в авангарда на изкуството, търсила е и е откривала нови изразни средства, част от които след това са били широко приемани.

Съвременно изкуство е живото изкуство и актуалните художествени практики в определен настоящ момент. За някои от изкуствата (визуалните изкуства, литературата, танца) терминът има и исторически смисъл, доколкото при употребата му се имат предвид международни процеси в изкуството, започнали в края на 60-те, началото на 70-те години на 20. век. Съвременното изкуство е интердисциплинарно, мултижанрово, експериментално, критическо и диалогично. То има специфична среда на развитие в система от различни организации, платформи и институции, от която свободната сцена е неизменна част.

Творец е лице, което създава и/или изпълнява произведения на изкуството. **Творчески квартал** е определена част от градското пространство, в която е налице критична маса от места за културно потребление като галерии, клубове, театри, кина, открити сцени и др., както и концентрация на ателиета и живеещи в района артисти. Развитието на подобни обособени зони в града обикновено се насърчава от публичните политики за развитие на града и е свързано с наличието на специфични особености на градската среда, като понякога тези квартали самовъзникват.

Развитието на **творческата икономика** на територията на София включва изкуствата, културните и творчески индустрии, при които основни фактори в процеса на създаване са индивидуалното творчество, уменията, талантите, както и възможностите за възпроизводство и закрила на авторското право върху уникалния културен елемент. (...) Тук са представени и всички форми на собственост – частна, общинска, държавна. Стратегия за развитие на културата “София – творческа столица” 2013 – 2023 г. (2012).

Творчески колективи са колективи от артисти (и експерти), обединени по единомислие за целите на осъществяването на определени артистични дейност/и или проект/и. Те могат да бъдат както формални и представени от юридическо лице, така и неформални.

Творчески формации в сферата на изкуствата са тези, които извършват артистична дейност (напр. музикални формации, танцови и театрални компании и др.).

Творческите хъбове, творчески инкубатори и акселератори, „простран-

ства за творчески процеси“, „лаборатории за изкуства и технологии“ и др. се появяват в градовете с обществено подпомагане като част от стратегиите за развитие на „интелигентни градове“. Те са форма на партньорство между власт и организация или обединение от организации, като общината предоставя имоти за дългосрочно управление и/или различни форми на субсидии за организацията. Някои са постоянни, други са временни, те могат да са физически и/или виртуални. Подкрепят се от стратегии за развитие на интелигентна специализация, основана на индустрии на знанието, сред които централно влияние имат съвременните изкуства.